

Hind mk. 25.

UUDISMAA

NOORSOO AJAKIRI

Anatole France.

Tema 80-aastase sünnipäeva puhul.

TARTUS.

PAASTUKUU MCMXXIV.

№ 6.

VI AASTAKÄIK.

Sisu.

	Lhk.
Anatole France'i koolimälestusist. Gustav Suits	81
Vaimuelu murrang ja noorsugu. E. Oldekopp	85
Mõtteid tööst. John Ruskin	89
Kirjandus :	
„Velskeri jutustused.“ A. M. Tallgren	89
A. Kivi „Seitse venda“ Th. Vaas	92
Kroonika	94
Koolinoorsoo III yl. maleturniiri tabelid	96
Pildid :	
Anatole France	82
A. Gallén-Kallela ilustused A. Kivi romaanis „Seitse venda“	87,91

UUDISMAA

NOORSOO AJAKIRI.

№ 6.

VI. AASTAKÄIK.

1923/24.

GUSTAV SUITS.

Anatole France'i koolimälestusist.

„Asjad jätkavad oma käiku samas jones nagu minu lapsepõlve päevil.“

A. France, *Le petit Pierre*, 1919.

Käesoleva aasta aprillikuus saab meie päevade prantsuse kirjanduse suurim vanameister 80 aastat vanaks. Syndind 16. aprillil 1844 Pariisis, võib Anatole France tagasi vaadata pikale, syndmusrohkele ja viljakale eluteele nagu harvad. Mõteldagu, et meil siin tegemist on kirjanikuga, kelle esimesed lapsepõlve mälestused liituvad Prantsuse 1848 a. veebruarirevolutsiooniga, kes 1870/71 on kuulund rahvuskaardi ridadesse Pariisi piiramise ajal ja kes läbi on eland äsjase maailmasõja virud! See kirjanik on prantsuse põlise kultuuri kõige tihedamate traditsioonide kandja antiiksete alusvarade valit pärija, kogu euroopalise inimsuse mineviku, oleviku ja tuleviku usutleja. Anatole France'i eneseteostus 1870 ja 1914 vahel on märgistet sarnaste stiili puhtuselt ja mõtte tarkuselt võrratute teoste loominguga, et need juba tema eluajal on omandand klassilise tähenduse. (Vrdl. René Lalou, *Histoire de la littérature française contemporaine*, 1923).

Anatole France'i filosoferivad romaanid: *Le crime de Sylvestre Bonnard*, *La rôtisserie de la reine Pédauque*, *Histoire contemporaine* (4 köites), *Sur la pierre blanche*, *Les dieux ont soif*, novellikogud *L'étui de nacre*, *Clio*, *Crainque-*

bille — siin mõningate tähendusrikkaimate meisterteoste päälkirjad. Anatole France'i valimine Prantsuse akadeemikuks (1896) ja Rootsi akadeemia Nobeli auhinna laureaatuseks (1921) — kõik see kinnitab ainult väliselt ta suurvaimu au ja kuulsuse astmeid.

Agaga oma viimati ilmund teose *La vie en fleur*, 1922, lõpus ylistab see meie päevade sõredaim prantsuse kirjanik kehvaist vanemaist syndimise õnne:

„Ma tänan saatust, et see mind on lasknud vaesena syndida. Vaesus oli mulle hädtegevaks saatjaks; ta õpetas mulle elus tulusate varade tõelist väärtust, mis ma muudu ei oleks tajund; mind hoides toreduse takistuste eest saatis ta mind kunsti ja ilu teele. Ta kasvatas mu tarkust ja julgust. Vaesus on Jakobi inglisk: ta sunnib neid, keda ta armastab, varjus võitlema ja need astuvad päevavalgele ta surumisest muljut soonte, agaga viirgavama vere ja tugevamate kätega. Vähe omades selle maailma varasid olen ma elu armastand selle enese pärast.“

Nagu nii mõned muudki elu ja kunsti meistrid on Anatole France oma sureliku isiku õhtuveerul tungi tunnud meelsamini tagasi kui edasi vaadata. Nii moodustavad maailmasõja järel ilmund Ana-

tole France'i teosed *Le petit Pierre* („väike Pierre“) ja *La vie en fleur* („Elu õitsengul“) autobiograafilise jutustuse ta elu esimesest kaugest lähtekohast, lapsepõlvest ja koolieast. Teame viimatinimetet teose järelsõnast, et väikese Pierre'i asemel igal pool tohib lugeda väike Anatole. „Sedasi on mul hõlpsam olnud iseenesest kõneleda, end syydistada, kiita, kahetseda enese üle naeratada,“ lausub autor. Oma isikuajalooga seot nimesid muutes ja olukordi teisendades on Anatole France juba varemalt — siis nelikymmend aastat vana — algatand oma väikese Pierre'i kuju (*Le livre de mon ami, 1885*). Neliteistkymmend aastat hiljem on ta veel kord tõtt luulega segand oma nooruse kroonikat korrates (*Pierre Nozière*). Siis on veel eland palju ta lapsepõlve tunnustajaid.

Kui autor nyüd, 1914 a. sygisel, uuesti andus lihtima oma elukevade mälestusjutustust, kui ta kaugete päevade varjusid jällegi asus meelisklema, siis võitlesid prantsuse ja saksa väed parajasti Marne ääres. Siis lahutas vanarauk ja mõttetark oma meelt vaatluste leinamäelt tagasi õhates ärkavate meeltega poisikese kaotet illusioone. „Ma armastan teda, mina, kes ma ennast ei armasta ega vihka. Mulle on magus mõttes mõlgtutada neid päevi, mis ta elas, ja ma kannatan selle aja õhku hingates, milles ma elan“. Kui ta pärast sõja lõppu väikse Pierre'i, alias Anatole'i, saatis läbi kooliaastate elu õitsengusse, siis on see syndind peaaegu nii nagu Kreutzwald on lausund „Paaris sammokeses rändamise-teed“: „Vaikse õhtotunni mälestus laskis teda siis aastate koorma ränkust unustada, et tähelé ei pannud, kuidas vanuse lumi juba valged haualilled hiuste sisse tuisand.“

Aga Anatole France'i teosed ei ole kunagi kirjutet ainult ajaviiteks. Ja nii on enam kui üks päätykk ta enese kasvu-

east võtnud yhiskundliku etydyi ilme: perekunna mõju lapse hingesse, ymb-ruskunna mõju, kooliyhiskunna mõju. Autor näeb väikse Anatole'i taolises Pierre'is võltsimatut, loomusunnilist, vahenditult aimlevat inimeselast. Need mälestused on õiged kõige selle suhtes, mis puutub päämisesse tõsiasjusse, karaktereisse, kombeisse, seletab Anatole France *La vie en fleur* järelsõnas.

Meil on ant sellega väärtuslik sisevaade eriti autori koolimälestusisse ja me saame kuulda ta mõtiskeluid yldse noorsoo kasvatuskysimusist. Anatole France nimetab mõistlikuks sarnast isikut, kes looduse vastolusid ja inimlikku rumalust vaadeldes neis ei kipu kangekaelselt otsisklema kokkukõlalist tarkust, ja juba oma väetist east saadik ytleb ta aruandmise enesele olnud lähedase. Aga yhtlasi oli loodus teda annetand ka tundeliste soovide ja tuliste kihkudega. Tema koolilõpetamisest on möödund juba kuuskymmend aastat. Siiski väreleb erksa hallpää hääl veel vaevu sumbutet pahameele pärast mõningaid nägemusi ja kogemusi collège Stanislas'ist meele tule-tades.

Sellest pahameelest jutustavad *Le petit Pierre*'i lehekyljed ilmset keelt.

„Collège oli inetu, räpane ja lõhnas halvasti; mu seltsimehed olid toored, õpetajad igavad. Meie õpetaja vaatas meid rõõmuta ja armasetuseta: ta ei olnud ei õilne ega alatu kyllalt selleks, et ette petta sarnase õrnuse välist pais-tet, mida ta ei tunnud“. Pärastine maa-ilmakirjanik kuulus nende enesesse ja enesest pöördund laste hulka, nende hajameelsete ja aeglaselt mõtleivate õppu-rite hulka, kes alles hiljem au teevad. Sarnase peidet annetega kasvandiku ja ta iseteadvusse syvenematute kasvata-jate vahele sigis möödapääsematu lõhe:

„Juba valmistavas koolis olin ma välja paistnud oma yllatet saamatusega, mida õigusega või õiguseta ei peeta

mitte suure intelligenti tunnuseks. See tõi minu kohta otsuse, et ma olen pisut juhm; vististi ylekohtune otsus. Olin niisama intelligentne nagu mu seltsimeeste enamus, aga ma olin teisiti. Nende intelligents aitas neid elu harilikkes oludes. Minu oma tuli mulle

Anatole France.

appi üksnes harukorral ja täitsa ootamatuil juhuseil. See ilmus sundimatult jalutuskäikel või huvitava raamatu lugemisel. Olin sellest mõttest keeldund tõusta hiilgavaks õpilaseks ja gymnaasiumi astumisest saadik pyydsin oma uues olukorras seda otsida, mis mulle võis nõutada natukene meelelahutust. Nii-

sugune oli mu loomus ja mu geenius, ja ma ei ole selle kallal midagi muutnud. Noorena ja vanana olen enesest ikka niipalju kui võimalik kaugenend ja eland väljaspool kurba tõelisust.“

Collège'is pannakse rõhku emakeelse kirjanduse õpetusele; loetakse prantsuse 17. aastasaja klassitsismi luulevarasid; õpetaja deklameerib ja kommenteerib Jean Racine'i värsidraamasid, *Esther*'i ja *Athalie*'d. Noor Pierre, alias Anatole, tunneb igavust ja pettumust. Ta ei tahaks Racine'i nimega varustet raamatut enam iialgi avada. „Nyyd oskan Racine'i pääst ja ta jääb mulle ikka uueks“, tähendab elatand Anatole. „Aga sinu mälestust, vana Richou (õpetaja nimi), põlgan ma. Sa pyretasid Racine'i värsse neid võttes oma lahmakasse ja musta suhu. Sul puudus kokkukõla tunne. Ja ma kiidan ennast, et keeldusin *Esther*'it õppimast niikaua kui sa olid minu ordinaariuseks“.

Olgu siia juure lisat, et Anatole France ka iseene loomingu on algand värsiga ja et seda ta romaanide ja novellide ilusas proosas on alati tunda. *Quand on aime le vers, c'est pour toute la vie.*

Saades klassilise hariduse on püraistine akadeemik antiiksete Greeka ja Rooma autorite veetlust juba varakult ja nagu vähesed läbi eland. Aga vastava aine õpetajat collège'is mälestab vana Anatole veelgi igamatu tylgastusega. Teoses *La vie en fleur* on sellele inetule ja ylekohtusele õpetajamoonutisele nimeks ant monsieur Crattu.

Monsieur Crattu jutustab yhel päeval klassis satyyr Marsyase lugu, kes julgedes võistelda oma flööttega Apollo vastu on lyyra jumala poolt karistet elavana nylgimisega. Marsyasel, on õpetaja Crattu lausund, oli elajalik välimus, tõmpnina, sarved otsa ees, pikad kõrvad, hobuse saba ja siku jalad. Noore Anatole'i taolise Pierre'i mõttekujutluses on jõhker õpetaja ise korruga omandand

Marsyase tegumoe. Poisi oskamatu käsi on eneseteadmatus esteetilises tungis hakanud kaustiku kaanele yhendama koolipedandi jooni satyyri joontega. See satyyriline joonistus on monsieur Crattu kätte sattund, ja õpetaja on oma õpilase kunsti karistand naeruväärse valjusega. „Vastasin ta attentaadile põlgliku naeruga. Liig hiline tarkus on mulle õpetand, et olin ettevaatamata oma vaenu avaldamises“.

Aga selle tyhise vahejuhtumisega oli õpetaja ja õpilase suhe jäädavalt rikut. Monsieur Crattu on pärastist kirjanikku taga kiusand alaliste karistustega; liiategi kui vihat õpilane oma ylesannet on osand, on õpetaja huuled värisend ägeduse pärast. Kirjaniku noorele ja kaugele õppurteisikule on esmakordselt liig julm paistnud see võte, millega Apollo oma vänget võistlejat karistas. Aga monsieur Crattu pale ja käsi on teda erutand Apollo karistuses nägema ylimat õigust.

Collège'is on valitsend favoriitõpilaste ja auhindade systeem. Poisikeselikku aujanu tundes ei võitnud noor Pierre, alias Anatole, koolis yhtegi kõlavat avalikku tunnustust. Mida rohkem ta on töötand, seda enam on ta kaugenend esimeste astmelt. Ainult yhe õiglasema õpetaja juures on ta klassis saavutand tõrksalt kiitva hindamislause, ja selle ladinakeelse retoorika harjutusis. Aga kooliaktusel on auhindade lõikamises hiilgand kõlavad aadelinimed. Nii on kehva raamatukaupmehe poeg juba koolieas õppind aimama yhiskundlikku ylekohut ja inimeste elutingimuste ebatasasust. „Arvasin siis, et jäädavalt pean loobuma au-unistusest, õnnelik, kui võisin pysida tundmatute keskpärasustegi tasapinnal“.

La vie en fleur päätykis „Mu viimne koolipäev“ kirjeldab autor viimati ka oma segat elluastumise rõõmu:

„Olin olnud õnnetu collège'is peaaegu alalõpmata ja töötasin enesele suurt

rõõmu sellest lahkudes. Kui ma nyud koolist sinna tagasipöörmata vālja astusin, olin jällegi pettund. Mu rõõm ei olnud ei nii suur ega nii ylevoolav nagu olin oodand. See oli mu nõrga ja pelgliku loomuse viga; see oli aga ka selle vihat distsipliini tulemuseks, mis õpilaste kõiki mõtteid ja liigutusi painates neid teeb võimetuks vabadust maitsma, kohatuks maailmas elama“.

Yks yldjärelmus:

„Õpetus nagu seda praegugi antakse ei valmista mitte ainult õpilast elu jaoks, milleks kool ometi olemas, vaid moon-dab vastuoksa eluvõõraks liiatigi sõnakuulelikku ja mõõndlikku loomust. Sama distsipliin, mille all käsutetakse väikseid koolijõmpsikaid, muutub piinlikuks ja alandavaks seitsme- ja kaheksateistkymneaastaste noorte inimeste kohta. Harjutuste yksluisus lamestab neid. Vaim juh-mub sellest. Vaim on viltu väänat sarnases karistussüsteemis, mis ei vasta elu nõuetele, kus me toimingud iseendas kannavad omi häid ja halbu andmeid“.

Teine yldjärelmus:

„Viimase koletisliku sõja järel, mis viie aasta kestes on lagukardetavaks teind kõik asutused, peab avaliku hariduse ehituse rakenduma uue, lihtsama ja suurjoonelisema kava põhjale. Sama õpetus rikkaile ja vaeseile. Kõik käivad ag-koolis, põhikoolis. Andekamad pääsevad keskkooli, kus maksuta jagat õpetus yhendab samul pinkel kodanlise ja proletarse nooruse. See koondus saadab oma valimiku suurisse teaduse ja kunsti koolesse. Nii vast saab demokraatia oma juhteks parimad“.

Olen siin vaid mõningaid andmeid ja õpetusi esile tõstnud Anatole France'i koolimälestusist. Vanameistri kooliea kogemused kuuluvad prantsuse teise keiserriigi, Krimmi sõja, vaimulikkude ja krinoliinide ymbruskunda. Prantsuse yhiskunna väline lavastus on ju seitsaadi-k omandand märksa muutund ilmeid.

Aga seesmiselt, aga oluliselt — „asjad jätkavad oma käiku samas joones nagu minu lapseõlve päevil, ja tänapäiste õppurite saatust ei ole parem kui väikese Pierre'i oma!“.

Jätan tänapäiste eesti abiturientide asjaks tunnistada, kuivõrra Anatole France'i kogemused ja veendumused maksavad meie nyydiste kooliolude kohta. Prantsusmaal on selle ebaakadeemilise akadeemiku pedagoogilised vaated kasvatajaidki ergutand uuendet enesemeeliskelule.

Anatole France'i pedagoogilised vaated on vaid yheks murdosaks ta yldisest esteetilisest ja moraalsest enesemääramisest. See enesemääramine viitab minevikust tuleviku poole. See kaheksakymneaastane ei tahaks uskuda, et praegune olukord ja nyydisinimene Euroopas oleks lõpulik, et kõik, mis minevikus on teht ja olevikus korrat, korduks ka tulevikus.

Tänu Sulle, Anatole France!

E. OLDEKOPP.

Vaimuelu murrang ja noorsugu.

Kui ilmasõja ajal lõpmatu joana Euroopa paremate poegade veri voolas ja miljonid miljonite järel täitmatu surma ohvriks langesid, siis valdas terves Euroopas üks mõte, üks lootus kõikide meeli, nimelt, et praegune kõige koledam sõda inimsoo ajaloos on ka viimane sõda, et selle sõja lõpuga algab uus maailmarahu ajajärk, mille aluseks ei ole vägi-vald, vaid õigus ja vastastikune arusaamine. Sellest mõttest ammutasid Euroopa rahvad jõudu sõjakoledu si nelja ja poole aasta jooksul kannatada ja selle aate teostamiseks on miljoneid Euroopa paremaid poegi vabatahtlikult surma läind.

Kui Venemaal oktoobri-revolutsioonis tööliste klass kapitalismi ikke purustas ja töötajate kommunistlist vabariiki löi, kus vaba tööline ja talupoeg ei tarvitsend karta kapitalist-

list eksploataatorit, siis vaimustav mõte ja uus lootus-täitis terves maailmas proletariaadi sydameid: vene revolutsioon on uue ilmakorra alguseks; ta peab näitama maailmale kommunistlise ideaali teostamist.

Millega vastas ajalugu nendele inimsydamete lootustele ja igatsustele? Viis aastat on maailmasõja lõpust ja kuus aastat vene revolutsioonist mööda, ja mida alguses ei tahet uskuda, kuid mida iga möödund aasta ikka selgemini ja selgemini meie silmade ette seadis, seisab nyyd halastamatus selguses, vastuvaidlematu tõeasjana kõikide ees: ajalugu on kõigile nendele lootustele karmi eiga vastand. Mitte maailmarahu ja õigus ei valitse praegu maailmas, vaid vägi-vald, mis veel halastamatumalt nõrkade rõhumises avaldub, kui enne sõda, ja vihavaen, mis ennast uute veel koledamate sõdade jaoks ettevalmistab. Ja Venes: vabaduse ja õigluse asemel uus orjus ja kõigi inimõiguste jalgadega tallamine.

„Kuid miks nii?“ kysib Euroopa rahvaste syda. „Kas on siis meie kannatustest, kas on siis kymnete miljonite ohvrismast veel vähe? Kas kõik siis oli asjatu?“ Jah, otsekoheses mõttes oli kyll kõik asjatu; sest pahed, mida loodeti ärakaotada sõja ja revolutsiooni ohvrite abil, on jäänd pysima ja veel hirmsamal kujul kui enne. Kuid teisest kyljest ei ole need kannatused ja ohvid siiski asjatuks jäänd; osalt nende mõjul avaneb meil tõesti uus ajajärk, mille koit juba loitmas, kuigi kõik sootu teisiti on kujunend, kui esialgu arvasime.

Selle uue ajajärgu koit avaldub mitte poliitilises elus, ka mitte sotsiaalses elus, nii siis mitte Euroopa välistes eluavaldustes, vaid vaimuelus, nagu alati uus ajajärk ajaloos on vaimuelu murranguga algand. Ka meie seisame praegusel silmapilgul vaimuelu murrangu lävel, võib olla suurima ja tähtsaima, mida inimsugu siamaani on läbi eland; ja seda murrangut, mis juba ammu enne ilmasõda oli algamas, on ilmasõda silmnähtavalt kiirendand ja syvendand. Selles mõttes pole tema ohvid ja kannatused asjatud.

Milles seisab see vaimuelu murrang? Kui me tahame lõöksõnaga vastata, siis võiksime ytelda, et see on inimese vaimu vabastamine puhta, kylma mõistuse kytketest; see on selle rõhuva ja rammestava ikke purustamine, mis mekanismi ja materialismi näol vaimu pääl lasus ja tema elustavat, loovat jõudu lämmatas. Kuid lõöksõnadest ei ole palju kasu, sest igayks mõistab neid omaviisi, neid oma enese vaimuvaraga täites. Katsume siis kuigi lyhidalt, algavat vaimuelu murrangut, vähemalt pääjoontes, iseloomustada.

Läind aastasaja vaimuelu seisis puhta mõistuse ainuvalitsuse tähe all. Puhas mõistus pidi olema kõigis viimne instants; tema võim pidi meile looduse jõude äravõitma, looduse ja inimese sygavaimaid saladusi avaldama; tema pidi meile õiget ilmavaadet andma, ja ainult tema pääle tahtsime meie niihästi oma sisemise eetilise, kui ka sotsiaalse ilma rajada.

Nii siis Euroopa andus täiesti mõistuselle, kõike muud selle kõrval tähtsusetuks lugedes. Ja, nagu alati, täieline andumus tõi ka siin suuri resultaate. Mõistus andis kõik, mida ta anda võis. Hiilgavaid saavutusi andis ta sel alal, mille jaoks ta olemas on, nimelt välise looduse äravõitmisel. Päädpõõritava kõrguseni tõusid tehnika ja fyysilismatemaatilised teadused, kaugele enese taha jättes, nagu lastemänge, kõike seda, mida siiaani inimsugu neil aladel saavutand.

Imelik oli aga vili, mida andis puhta mõistuse ajajärk elu- ja vaimuteadustes, filosoofilisel, eetilisel ja sotsiaalsel alal. Kuid see pidi nii olema järgmistel põhjustel.

Inimese mõistuse otstarb, kui vaadelda tema arenemiskäiku, on võimaldada inimese võitlust loodusjõududega. Ta peab abinõusid, see tähendab riistu, mekanisme inimesele andma, mis tema nõrka jõudu suurendaksid. Nii siis kehade mõju teineteise pääle, mekaanilised seadused, funktsionaalsed seotused on temale looduse määrat domeen, kuid mitte asjade ja looduse sisemise olu tunnetamine. Mõistus, nagu seda iseäranis hiilgavalt Bergson on näi-

dand, ei saagi oma loomu pooldest asjade olu tungida; ta peab, nõnda ytelda, asjade pinna kylge kinni jääma. Maailma olu tunnetamiseks on inimesel teine vaimufunktsioon olemas, nimelt intuitsioon, mis religiooni aluseks on. Sellest järgneb, et ainult mõistuse peale rajat ilmavaade ehk filosoofia peab loomusunnil mekanistline ja materialistline olema; ja et inimese vaimuilm moodustab terviku, siis kõik tema vaimuavaldused peavad selle ilma-vaate pitsatit kandma.

Ja nii see oligi möödund aastasajal; ja sellega seletubki iseäraline joon, mis iseloomustab bioloogilise ja vaimuteadusi läind aastasajal, nimelt mekanistline põhiheli, mis neid läbibistab.

Bioloogias valitses vaade, mis eluavaldustes molekulite mekaanilist mängu näeb, mida ainult fyysilis-keemilised jõud juhivad. Organismide põlvenemis-teoorias valitses darvinism, mis jällegi evolutsioonis ainult juhuliste mekaaniliste tegurite avaldumist nägi. Nõnda nimetet ajalooline materialism nägi ajaloo käigus ja sotsiaalses arenemises ainult materiaalsete, ekonoomiliste tegurite mängu. Fysioloogia nägi inimeses ainult keerulist mekaanilist automaadi, milles vaimlised protsessid ainult kõrvalnähtustena (epifenomenitena) esinevad, kuna psykoloogia inimese psyyhilise elu atomiseerimisega tema hinge olu kaotas.

Nii siis igal alal oli sihikindlalt inimese vaim välja tõrjut, igal pool oli ainult materiaalsete tegurite mäng; isegi oma enese kehas pidi vaim kontvõõra osaga leppima.

Kuid käsikäes teaduste arenemisega käis veel teine palju tähtsam arenemine inimese sisemises elus: inimene hakkas kaotama usku vaimujõusse, usku ideaalidesse kui reaalses arenemisteguritesse; ja yhes sellega kahaneski sisemine jõud ideaalide eest võidelda, ennast nende eest ohverdada. See sisemise loova vaimujõu puudus, elustavate ideaalide nõrkus avaldus saatusliseimal viisil uuemaaja sotsiaalse ilma kujunemisel. Uus masina-ajajärk, mis tekkis yhes tehnika võitudega ja millest juba Goethe ennustas, et ta meie kul-

tuurile hukatuseks saab lõhkus kõik endised orgaaniliselt kasvavad sotsiaalsed vormid. Ja sellest ajast saadik hakkas Euroopa sotsiaalses elus kaos järjekindlalt laiutuma; sest

puudus elav, loov vaimujõud, mis oleks läbisündnud industrialismi ja oleks uuel alusel jällegi uue orgaanilise sotsiaalse keha loonud. Selle asemel hakkas sotsiaalne organism ikka

A. Gallén-Kallio ilustus A. Kivi romaanis „Seitse venda“.

enam ja enam lagunema, teineteisega vastolus olevatesse klassidesse, kunni viimaks isegi vastastikuse arusaamise võimalus peaaegu kadus.

Ja viimaks veel, et inimkonnal puudus elustav ja loov vaimujõud, mis oleks ka industrialismi harmoonilise sotsiaalse organismi elundiks kujundand, muutus industrialism ikka enam ja enam inimese meelevallest rippuma-

tuks jõuks, mis viimaks inimese enda orjaks tegi. Inimese lood masin orjastas inimese.

Nõnda lõppes siis puhta mõistuse ainuvalitsuse ajajärk. Mõistus oli küll inimesele andnud mida ta anda võis, nimelt hiilgavaid saavutusi tehnika ja loodusteaduse alal; kuid teiselt poolt oli ta laastava, peaaegu hävitava mõju avaldand inimese hinges. Inimese vaimu

loov jõud, mis kõigepäält intuitsioonis avaldub, lämbus materialismi ja mekanismi ikke all; ja käsikäes sellega lagunes ikka kiiremas tempos eetiline ja sotsiaalne organism.

Meie seisame siis uue ajajärgu lävel, mis tahab mõistuse ainuvalitsusele, puhtale intellektualismile lõpu teha. See ei tähenda, et meie mõistus ja vaimuelu jälle mõne usu dogma ikke alla painub, nagu see keskajal oli; vaid see tähendab, et inimkond mõistuse kõrval, ja yheväärilisel astmel temaga, ka selle vaimujõu, mida filosoofia intuitsiooniks nimetab, jälle oma hinges vallale päästa tahab. See tähendab, et materialismi ikke alt vabanemisega inimese silmale jälle avanevad tema hinges peituvad vaimusygavused, et inimene jälle täitub usuga vaimujõusse ja selle vaimujõuga läbistub jälle eetika, filosoofia ja religioon. See tähendab viimaks, et vägev intuitsioonist väljaminev vaimline impuls kõigist vaimuelu avaldusist, teadusest, filosoofiast, kunstist ja religioonist, moodustab jällegi yhise, harmoonilise organismi, nii nagu see keskajal oli, mille vägeva harmoonilise vaimlise organismi avaldused, näit. kunstis, meid alati imestava aukartusega täidavad. Kuid põhjenedes, nagu keskajalgi, intuiitiivsel alusel, ja säält ammutades loovat jõudu, tuleva ajajärgu vaimuelu oleks siiski vaba, mitte piirat oma arenemises usu kitsa dogmaatikaga; ja see moodustaks muidugi lõpmatu suure vahe keskajaga võrreldes, see tõstaks uue ajajärgu kultuuri kõrguselle, milleni veel ükski inimsoos senni ilmud kultuuridest pole tõusnud.

Kuś näeme me siis selle uue ajajärgu märkisid? Murrang, mis uue ajajärgu kuulutajaks on, avaldub kõigil vaimuelu aladel, ja tähelepanelik vaatleja puutub iga sammu pääl nähtustega kokku, kus, kuigi aralt ja sagedasti veel vanu avaldusvorme tarvitades, uus vaimuelu avaldub. Piirdume ainult mõne tähtsama näitega.

Kõige esiteks tuleks filosoofia auks konsta- teerida tema suuri teeneid uue vaimuliikumise algatamises ja esimeses järjekorras geniaalset intuiativismi eestvõitlejat Bergsoni nimetada.

Filosoofia valdkunnas võib n. n. atomistlikku materialismi kyll lõpulikult hyljatuks pidada.

Bioloogilistes teadustes näib nõndanimetet neovitalismi võit kindel olevat. Igatahes on kõigepäält Hans Driesch'i põhjalikud tööd tõestand, et elava organismi kujunemisel mitte- mekaanilised tegurid tegutsemas on, mis fyysilis-keemilised jõud oma sihtide kättesaamiseks juhivad, s. t. et mekanistline vaade kokku variseb.

Niisama tuleb darvinismi, kui tema all mõista evolutsiooni seletamist ainult mekaani- liste tegurite abil, yldiselt mahajäetuks tunnis- tada. Organismide evolutsioonis, nii nagu üksikugi organismi kujunemisel, avalduvad kõigepäält mitte-mekaanilised tegurid, millele mekaanilised tegurid alluvad. Järjelikult ka siin tuleb mekanistline vaade kõrvale heita.

Meie ei peata siin väga arvurikaste aja- märkide juures, mis arstiteaduses ilmsiks tule- vad ja oletada lasevad, et ka selles materia- lismi kindlaimas kantsis varsti uus vaim või- dule pääseb. Tahame ainult möödaminnes nimetada kohaliku anesteesia leidja Schleich'i töid (näit. „Gedankenmacht und Hysterie“) ja kuulsat Coué lood n. n. „Nancy uut kooli“ (v. näit. Baudouin: „Suggestion und Autosug- gestion“), kes meile vaimujõu avaldustes ke- has otse kummalisi asju seletavad ja vastu- vaidlematult tõestavad, et inimese fantaasia, tema kujutlused, on loov jõud, mis keha mateerias kehastuda võib, kui ta meie ala- teadvusega yhendusse astub.

Psyhologia uus „aktivistline“ vool on suure hulga vaimurikaste katsete põhjal näi- dand, kui vähe vana mekanistlik vaade oma hingeelu aatomiseerimisega tõeasjadelle vastab.

Kuid imelikuimaid asju, mis iga meka- nistlise seletamiskatse naeruväärseks tee- vad, on n. n. paraja metapsyholoogilised uuri- mised vastuvaidlematu tõeasjadena meie ette seadnud. Meil puudub siin täielikult võima- lus seda lõpmatu suurt ala isegi pääliskaud- selt riivata. Hulk kummalisi nähtusi (nagu telepaatia, telekineesia jne.) on suure hulga teadusmeeste poolt piinliku hoolsusega toime-

pandud katsede läbi teaduslisteks faktideks saand¹⁾. (Möödamannes olgu tähendat, et nende teadusliste faktide najal, muutub arusaadavaks hulk „imetegusid“ ja „nõidusi“, mida

1) Lyhikese, kaine kriitikaga kirjutet ylevaate (yhes literatuuri kättejuhatamisega) pakub Schmidt: „Die okkulten Phänomene im Lichte der Wissenschaft.“ 1923. Sammlung Götschen N 872.

siamaani paljaks ebausuks peeti). Yleliigne juure lisada, et nimetat uurimised mitte mingisuguses vastolus ei seisa loodusteadusega; kyll aga purustavad nemad jäädavalt materialismi ja lõhuvad need kunstlised piirid, millega materialism senni kitsendas teaduslist uurimist. (Järgneb).

JOHN RUSKIN.

Mõtteid tööst.

Kõigist võimalikest vabadusist peaksid kyll paluma kõigepäält luba kasulik olla. Parema oleks yldse mitte rippumattusest kõnelda; sest sa ei ripu ära mitte yksi sinu ymber elavate sinule tundmata inimeste igast teost, vaid ka igast nende teost, kes juba aastatuhandet põrm on. Samuti on tulevate aastatuhandete kõik rippuv sellest väikesest kaduvast jõust mis on sinus.

*

Otsus, meie tööd hästi teha, — see on ainuke terve põhi igale religioonile.

*

Ei pea kysima mitte kui palju me tegema peame, vaid kuidas seda peab tegema; pääasi ei seisa mitte enam vaid paremini tegemises.

*

Kõik maailma rõõmud on teie jaoks.

Jumal on inimese loond selleks, et ta rõõmu tunneks oma silmade, mõistuse ja liikmete tarvitusest. Ent meeletu olevus pyyab alatasa elada ilma midagi vaatlemata, miski yle mõtlemata, ilma midagi tegemata, ja nii ei saa ta mitte yksi loomaks vaid kõige õnnetumaks loomade seas. Kõik laiskus ja lõbud mis ta endale välja mõtleb, teevad ta ikka viletsamaks. Iga rõõm mis saavutetakse teisiti kui Jumal tahab: odavalt, kiirelt ja varastetult kuna nad tema korra järgi peavad omandet saama kallilt, ausalt ja aegamisi — iga sarnane varastet rõõm muutub myrgiseks koormaks ja temast jääb, pärast seda kui ta kaob rõõmuna, ainult pahe.

Kirjandus.

A. M. TALLGREN.

„Velskeri jutustused“.

Mõni aeg tagasi saadeti mulle eestikeelses tõlkes Zachris Topeliuse kuulsate Velskeri jutustuste esimene jagu. Selle raamatuga on algus pandud Põhjamaade kõige parema ajaloolise romaani kättesaadavaks tegemisele eesti noorsoole. Soomes ja Rootsis on vaevalt teist raamatut, mis oleks samal

määril kulund noorte lugejate käes kui see. Mitme kymne põlve kestes on see teos noorele ja vanale pakkund värsket jõudu, äratand õnnistust ja rõõmu, sellest ajast pääle kui ta hakkas ilmuma, esiteks ajalehe veergudel Helsingis 1850. aastail ja siis eriraamatuna. See on Soome rootsikeelse romantilise ajajärgu suurima luuletaja Z. Topeliuse tähtsaim proosa teos, ja ylepea ajaloolise romaani alal meistertöö, fantaasia- ja luulerikas, soe,

ja elav, ajalooline kuid ka kyllalt romantiline aga mitte udune või liig lyiriline. Olen teda ise lugend kymneid kordi ja oskan teda osalt pääst, kuid ikkagi on ta veel veetlev ja juhuse korral loen jälle uuesti. Sama on maksev õige mitme mu kaasmaalase kohta, nende ilmavaate, seisuse ja ameti pääle vaatamata. Teos on ilmud mitmes trykis ja on avatlend teda pildistama mitmeid kunstnikke, Edelfelt'ist ja rootslasest Carl Larsson'ist alates.

Mis on selle raamatu sisu? Vana velsker jutustab oma kuulajatele õhtuti tsykluste kaupa yhe suguvõsa juhtumisi, tagaseinana Soome ja Rootsi ajalugu Gustaf II Adolphi ajast (umb. 1630), kuni Gustaf III. (umb. 1772). Kolmekymne aastane sõda, siis aadeli seisuse suuruseaeg, reduksioon, suured näljaaastad a. 1695—96, Suur Põhja sõda Kaarel XII: ga, „vabaduse aeg“, loodusteaduste tõus, ratsionalismi ja ateismi ajajärk, ebausk, alkeemia — kõik voolavad mööda elavatena, temperamentlikult näht piltena. Kesksete kujudena on Bertelsköldid Põhjamaa talupoja perekonnast võrsund ja Vaasa kuningasoo verrega segat aadeli suguvõsa, Larssonid, tugev ja energiline talupoja suguvõsa, yksteisega tihti vastolus, eelmine „tuli“, viimane „vesi“. Bertelsköldide saatusega on seot „kuninga sõrmus“, vasest teht rõngakene, milles tähed RRR = Rex Regi Rebellis = kuningas mässab kuninga vastu. See oli valmisset taeva tähtede poolt kaitstud silmapilgul jaanuari ööl 1318, seda oli kannud neitsi Maarja pilt umb. 200 aastal, kunni ta pyhakujude hävitamisel langes inimeste kätte. Kes seda kandis, sellele õnnestus kõik, ta oli kaitstud sõjas kuulide vastu ja tema päralt oli rikkus ja võim. Sõrmust võis kaotada ainult vaelevande läbi. Kui yhe suguvõsa liikmed olid kannud seda 5 põlve, siis, arvati, tõuseks sellest perekonnast võimsad kuningad. Kuid sõrmus ja selle toodud õnn ja võim rikkus tihti ka selle kandja sydame, tehes selle egoistliseks ja tundetuks. Selle kandja võis maailma võita, kuid tal jäi järele võitlus iseenesega. Seda kannavad Velskeri jutustu-

sis Bertelsköldide krahvid, siis kuningad Gustaf Adolf, Kaarel XII, Gustaf III, see on õnnekyttidel, ihnuseil, õiglasil inimesil, riigitegelasil. Kuid alati puutuvad Bertelsköldid sellega kokku, nii tihti kui nad selle ka kaotavad või hävitavad, millal synged ja julmad, millal pehmed ja inimlised: yks Kaarel X sõjaväe ylem, teine Mainiemi mõisaherra, kolmas kaval diplomaat Torsten Bertelsköld ja tema päris teistsugune vend julge ja päratu tugev „Kaarlikene“ Gustaf B., neljas unistaja ja nõrk Kaarle Viktori, viiendas generatsioonis halb Bernhard ja tema poolvend ilus ja noorekas Paul, yliõpilane, Kaarle Viktori B. ja tema mitte aadelist abikaasa ihana Esteri Larssoni vanem laps.

Velskeri jutustusist ilmus 5 osa, igayks yhe inimpõlve kohta. — Kuues, kavatset osa jäi kirjutamata. Kõige suurema vaimustusehooga on kirjutet 3. ja 5 osa. Eelmine esitab Kaarel XII aega kolmes ajajärgus: „võitute raamat“, s. o. aeg Poltava lahinguni, siis „pagulane“ ja lõpuks „yhe nime vari“. Kasvava põnevuse ja kaasatundmisega jälgib sellele osale, Narva võidust Kaarli surmani Fredrikshaldi kindluse ees 1718. Soome hävitus ja saatus, Kajaani linna langemine, soomlaste surm Norra tundrite lumel on kirjeldet kõrge traagilise kaasakiskuvusega, ja laused, millega lõpuks tehakse syntees ja antakse kokkuvõte Kaarlist on sygava ajaloolise intuitsiooniga kirjutet. Luuletaja närvid on pingul ja ta syda tuksub kaasa, kuid kõik juhtumised esitetakse imelikult suure humanismiga, kultuuriga, soojusega ka vastaste kohta, mis on kaasakiskuv ja õilis. Toorused ununevad ja synteesina tõuseb meelde ajajärk ise, suurena ja toredana: Rootsi suuruse ja hiilguse aja langemine, nagu kaugele paistev tähelend zeniidist taevaranna taha. Kõik teose selle osa inimesed on harilikud inimesed oma kirgetega, nõrkustega ja tahtmistega, kuid proportsioonid on õiged ja moodustub tervik, selle tragöödia vääriline, mille kaasmängijad need inimesed on.

Koguni teistsugune on viies osa, umb.

1760 aastad: madalate, isiklike huvide aeg, erakondade aeg, omakasu aeg, loodusteaduse ärkamine ja selle valdav mõju inimeste ilma-vaatele. Meie liigume mitmesuguseis ringkundes, väikekoodanlisis, mõisates, riigikogu salajates intriig-pesades, Carolus Linné juures, Vaasa linna uhkete suurärimeeste vanaaegseis kodudes, Rootsi kuninga õueringkunnas. Kuid kesksena on selles osas siiski noor unistaja helge, ja kevadine aus, ylemeelik ja trotslik

kuid samal ajal pehme ja soe Paul Bertelsköld, Turu ylikooli yliõpilane. Ta oskab kõike ja kõik on talle sama kerge õppida, nagu mängides. Ta võtab osa alkemisti katsetest kulda valmistada, ta esineb suurejoonelise elegantsiga ja irooniaga ylikoolis respondentina teoloogilisel võitlusel, milles kaitsakse filosoofilisel jumala olemasolu. Ratsionalist ja kahtleja Paul teeb omad kõrged professorid elegandi sofismiga naeruväärseis,

A. Gallén-Kallila ilustus A. Kivi romaanis „Seitse venda“.

sest et see meeldib ta noorele isikule, ilma et tal seks just kindlat veendumust oleks. Kui ta siis ylikoolist yheks aastaks tagandetakse siirdub ta Stockholmi, kus teda armastab spirituell ja mänglev rococo iludus, ylimuslik Egmont'i markiisiproua, kelle pilt suure armastusega on kujutet. Kuid markiisitar ohverdab end Gustaf III revolutsiooni hääks, mis päästab Rootsi Poola saatusest ja läheb siis vabatahtlikult surma. Yldise juubeli keskel seisab lõpuks järele jäänd noormees, kahvatu Paul leina ylikunnas, kuninga erasekretärina. Temas on „valgustusaja“ kergget ymberkäimise ja elamise oskust, põhjamaalase vähe kurvameelset iseloomu, yhendet

nooruse imeliku veetlevuse ja heledusega, niisugusena kui ta on paras ja õitsev.

See ajalooline põhimõtteline võitlus, mis moodustab selle teose esituse tuuma on olnud Rootsi-Soome ajaloos tsentraalne: vahekord kuninga, aadeliseisuse ja talupoja vahel. Sellest kuidas need malendid isekeskis asenduvad ripub syndmuste käik, romaanis ning ka tõelikkuses. Kuna lõpuks see piir, mis oli härra ja talupoja vahel, hakkab hävima, ei säili eraldetuina nagu enne, vaid algab edude ja huvide kokkusulamiseaeg. Ja seesugune aeg pidi tulema ja on olnud. Vahet ei ole enam seisuse ja seisuse vahel. Bertelsköldite sõrmusele vastab Larssonite sugu-

võsa kirves, ei miski nõiatykk vaid mälestusmärk, sama hää kui teisel vapp. Larsoonid tunnevad end alati yheväärsed olema krahvidega sest nad on ikka olnud vabad, nagu soome talupoeg seda alati on olnud, iseseisvad kuninga alamad, mitte mõisnikkude. Suurtena, imelikkudena paistvad lugejale nende edustajad omas kanges Põhjamaa järeleandmatuses ja iseteadvuses, kes oskavad kannatada, teha, luua ja ylevalpidada.

Esimene jagu, mis nyd eestikeeli ilmud Noorsoo kirjavara 87 osana Ernst Raudseppa hääs tõlkes, vahest ei seisa nii kõrgel kui mainit 3. ja 5. osa, selles on rohkem kirjeldusi kui mujal, ja see koputab enam ajaloolisile teadmisi kui järgnevad osad. Kuid ka selles on romantiku fantaasia näha: kuri ja kaval jesuiit Hieronymos ja unistav tumedate silmadega Regina v. Emmeritz ning Gustaf Adolf, kangelaskuningas ise, annavad värvi rikkale 17. aastasaja tagaseinale. Tingimata peaks aga eestikeeles ka järg ilmuma, igatahes esimese jao mõlemad teised vihud, mis saadavad Regina neitsi vangina Soome ja noore Berteli ema ja ema isa talupoja kodu, kus tal selgub ta syndimise saladus ja kust ta maailma läheb, pärandusena ema ja vanaisa õnnistus.

„Velskeri jutustused“ teevad ajaloo elavaks ja annavad avaraid perspektiive. Aeg, millal isiklikud huvid ja tuimus mängivad yldises arvamises liig suurt osa, vajab kõige päält perspektiivisid, õiget arusaamist suhteist. See on pääasi. Muidu on Rex Regi Rebellis, ehk vabalt eestistetuna: inimene mässab inimese vastu.

TH. VAAS.

A. Kivi „Seitse venda“.

Geniaalse soomlase Aleksis Kivi „Seitse venda“ on eestikeelses tõlkes ilmud. Ajal, mil nii vähe hääd võib näha kirjastetuna, on selle soome kirjanduse silmapaistvama teose ilmumine eestikeeli tähelepanu väärivaks. syndmuseks meie kirjanduslikule publikule.

„Seitsme vennaga“ oleme omandand emakeeles töö, mis täisväärilisena võib asendada teiste ilmakirjanduse meistertööde kõrval, kuigi yhe väikerahva keeles kirjutetuna see nii yldiselt tunt ja tunnustet pole kui näit. Cervantes'i Don Quijote, millega teda tihti võrreld, ega selle autor nii populaarne pole kui Dickens või Twain.

„Seitsme venna“ aine ja selle käsitelu on eriti meile lähedane, tajutav, see on põhjamaade romaan, see on soomelisema kirjaniku soomepärasem teos. „Seitse venda“ on nauditav kõige mitmekesisemale lugijakunnale, huvitav nii seiklusromaanide harrastajale, kui nõudlikule esteedile. Nii noort kui vana kõites, võib see kõiki, kes iganes raamatu kätte võtab. Eriti aga noortele on see yks paremaid raamatuid, mida võib soovitada. Noorus armastab muide ikka kõikiselti robinsonaade ja põnevaid indiaanlasjutte. Kivi „Seitse venda“ on põhjamaa indiaanlased, soome robinsonid, kes vabatahtlikult põgenevad maailmast kauni Impivaara laantesse ja soodesse. Siin ei ole kyll põrutavaid syndmusi, „lõhkikäristet hingega“ inimeste sygavpeeneid mõtiskelusid, kuid see on veetlev metsade salapärasusest inspireerit loodusluulega, lihtrahva regivärsiliku romantika ja ty-seda huumoriga. Meeleolulisisse kirjeldusisse põimub imelikke muinasjutte, pikki dialooge. Just oma patriaskaalsusega on see eriti võluv.

Ilusal tagapõhjal mängib lihtne syndmustik: seitsme venna taandumine metsa, kus nad 10 juhtumisrikast aastat elavad yksildaste täielikkudena looduslastena, nii tegudelt kui mõtetelt, et lõpuks jälle yhiskunda tagasi tulla. Teose syndmustik ei ole lai, see piirdub väikse alaga ja väheste tegelastega, kuid see on rikas yksikasjust, millest moodustubki kunstiline tervik, läbilõige Soome kultuurloolisest edenemisest aastat 60 tagasi, jutustet mahlaka, rytmilise stiiliga.

Milline on see keskkund, kus tegelased liiguvad? Laiades laantes ja nõmmedes, täis salapäraseid muinasjutte, huluvad hundid, huluvad karud ja piilub kännu alt ussikuningas,

sätendav kroon pääs. Syngest koopast varitseb 'kuri ja hirmus vanapagan inimeselapsi, et juua nende sooja verd. Mets on täis haldjaid ja kurivaimud kimbutavad jumalavallatuid, viivad üksikult metsashulkuja kukil kuu pääle saabasnahksesse torni ja ennustavad patuse ilma lõppu, nylivad hilised saunaskäijad, et ainult nahk jääb õrrele rippuma ja kollitavad öiti metsas. Kuusikus kumavad kuuvalgel ööl imelikusse Hiiukivisse igaveseks jäädvustet armastajapaari silmad, kelle tige lossihärra omas sõgedas vihas oli hukand. Saagirikas mets on aga ka kohaks kõiksugu paelte ja püyniste säädmiseks lindude ja metsloomade tarvis ja huntidelle aukude kaevamiseks. Sood on paremad paigad partide laskmiseks.

Neis metsis kohtab harva inimesi. Ja needki on sama algupärased kui jyle loodus. Vana Taela-Martti, osav viisumeister ja kogend kytt, asub oma väikses metsaonnis, valmistab pehmemat taela yle terve Hämemaa ja jutustab juhusel omi endiseid jahiseiklusi Lapimaa rabades. Vaikne ja mitte-iialgi-naeratav Tammiku Kyösti elab metsayksilduses vaikselt omi järelejäänuid elupäevi, pääle selle kui ta oli „ärgand“ ja käind jutlustajana mööda maad, ent siis selle jätnud ja metsa asund. Kurt Kolistise taat, vana kuulus karukütt, kuid vanamehena karm ja mittesõbralik, uitab ringi püyniseid pannes. Kaudu teid ja mööda metsi hulgub räpane muslastropp „Rajamäe rygement“ — kylasimmanite käbe pillimees oma kupulaskja mooriga ja lastekarjaga, mida nad vankris veavad.

Kaugemal metsist ja väljaspool tema elanikkude toimumispiirkunda asub kyla, yhiskund oma kommete ja saadustega. „Kuulus ja kohutav-suur Heinola pataljõn“ harjutab Pasola nõmmedes suved otsa. Praost elab kirikumõisas ja käib loetlemas kogudust. Kes lugeda ega 5 päätykki ei mõista seda, ähvarda kiriku eeskojas jalgpuu ning kohus yhes jahikupja ja nimismehega. Veel kaugemal aga on veider ja naeruväärt linn, kus kergemeelsed vurrunäolised narrid ning plikad nagu portselani puped edvistavad ja nagu linnukesed sisis-

tavad. Narrid kuid kavalad saksad ostavad metsamehilt nahku ja tõrva, kuid nõõrivad oma viina ja präänikutega raha 'tagasi. — Metsa ligemal aga asuvad Toukola riiukad poisid, marjakorjaja ja ketraja Männiku moor oma tytre Venlaga. Sääl on ka Jukola — jutukangelaste, seitsme venna isakodu. Sääl elasid ja kasvasid nad yles ilma isata, kes karujahil oli oma elu jätnud. Poegi meelitas enam metsa vaba elu, kui põllupidaja vaevaline amet. Nad siirdusidki Jukolast Impivaara laande. Kõik 7 venda. Juhani — täis loodulaps, äkiline ruttuvihastuv, isekas, kuid siiski hääsydamlik ja leplik; Siimeoni — vagatseja, jumalakartlik, kitsipung ja viinahimustaja; Aapo-kaalukas mõistusemees, aeglane moraliseeriv kuldsuu; tyhm kõva pääga Timo; flegmaatiline, kuid vahva töömees Tuomas; tasane unistaja ent, vintis pääga leidlik kõnemees Lauri ja lõpuks nooreim Eero-naaskel, nutikas „poisiklutt“, tark ja terav, kes alati teisi pyyab ärritada. Metsas algab vennastel omapärane elu, siin kytivad nad metsloomi, kaklevad vahetevahel Toukola poistega, sajatavad praostit ega karda kedagi. Seda juhtumurohket elu esitab Kivi elava meelegujutuse ja oma lõppmatu huumoriga, siin on võimalikud kõige võimatamad olukorrad. Yhel jõuluööil näiteks, kui vennakesed ohtralt õllega kurku kastes saunas värskel õlgedel ryselevad, synnib tulekahi, saun põleb maani maha ja vennad jäävad särgiväel, palja sääri talvise pakase kätte. Siis algab kannul huntide hulamise ja poolalasti mitme verstane teekund läbi lumise metsa tagasi Jukolasse. Et kõiki neid võimatuid koomelisi situatsioone, yllatavaid seike, seda paatoslikku lopsakat huumori ja rikast toredat keelt, millega see jutustet täielikult nautida, peab lugema teost algupärasest keeles, kuid see on tõlkeski paremat, mida kirjandus võib pakkuda.

Kivi „Seitsemän veljestä“ ilmus esimene kord 1870 Soome kirjanduse Seltsi väljaandel. Juba enne oli Kivil ilmund „Nõmmekingsepä“ viievaatuslik komöödia, mis eestigi näitelavaldel on hää menuga esitet. Ka „Seitse venda“

oli esialgu kavatsen näidendina; pika töö ja viimistlemise järele aga ilmud romaanina. See ei leidnud, nagu see sageli juhtub, alguses sugugi hääd vastuvõttu. Tolleaegne Helsingi ylikooli kirjandusajaloo professor Ahlqvist tegi selle põhjalikult maha. Alles hiljem omandab Kivi omale väärilise seisukohta ja lugu-pidamise. „Seitse venda“ tõlgitakse teistesse keeltesse, senni on ilmud rootsi-, saksa- ja nyud ka eestikeelne tõlge. Soome oma aja kuulsam kunstnik Akseli Gallén-Kallala illustreerib teose, teda katsutakse näitelava jaoks kohandada, seda lõpuks filmitakse. „Seitse venda“ on veel võiduteel. Meie oleme yhede esimestest ta omandand, päälegi peaaegu lususväljaandena meie oludes. Kivi on saand meil väärilise tõlkija. Fr. Tuglase hoolikas tõlge pyyab igati tabada algupärandi tooni ja stiili. Gallén-Kallala ilustused on ka meie, E. K. S. Koolikirjanduse toimkunna väljaandel ilmunusse paigutat.

„Seitse venda“ on kõigiti väärt, et iga noor teda loeks.

Kroonika.

E. N. K. L. töökava 1924. aastaks.

I. Olemasolevate karskussihiliste noorsoo organisatsioonide koondamine liitu.

II. Uute karskussihiliste noorsoo organisatsioonide asutamine.

III. Liitu koondund organisatsioonide tegevuse elustamiseks ja hõlbustamiseks

1. Koosolekute preparatsioonide valmistamine tähtsamaiks juhuseiks

. Perioodiliste virgutusringkirjade väljaandmine.

3. Suusõnaline ja kirjalik nõuanne organisatsioonide tegevuseks karskuskasvatustinstruktori kaudu

4. Abiksolek organisatsioonidele kodu- ja välismaise kirjanduse muretsemiseks.

5. Organisatsioonide tegevuse ainele toetamine kontaktis Eesti Karskusliiduga.

Märkus: Need ettevõtted on mõeld eeskätt Noorsoo Karskusliidu liigete tarvis, kuid erakordselt võib juhatus neid laiendada ka teiste karskussihiliste noorsoo org.-de ja yksikute tegelaste kohta.

IV. Parema enesekasvatuse- ja karskuskirjanduse soetamise alal:

1. Fr. Foerster'i „Lebensführung'i“ tõlkimine ja trykki toimetamine

2. Fr. Foerster'i „Lebenskunde“ tõlkimine ja trykki toimetamine

3. Noorusjõud II väljaandmine.

4. Noorsoo organisatsioonide käsiraamatu väljaandmine.

5. Noorsoo karskusliikumise ajaloo väljaandmine.

6. Noorsoo kalender-käsiraamatu väljaandmine.

7. Enesekasvatuse ja karskussisulise ajakirja väljaandmine.

8. Mitmesugused teised ettevõtted kirjas tusalal.

V. Karskusõpingute alal:

1. Õpiringide mõtte levitamine, tegelik juhatus ja ainele toetus.

2. Huvi tõstmine karskuseksamite vastu.

3. Võistluskirjutuste korraldamine.

VI. Andmete kogumise alal noorsoo karskusliikumise kohta;

1. Noorsoo karskusliikumise keskarhiivi asutamine.

2. Ankeedi korraldamine statistiliste andmete saamiseks, karskussihiliste noorsoo organisatsioonide tegevuse kohta 1923/24. aastal.

3. Noorsoo karskusliikumise kohta käivate asjalikkude mälestuste (trykitööd, ringkirjad, lendlehed, jne.) kogumine Noorsoo Karskusliidu keskarhiivi.

4. Noorsoo karskusliikumisse puutuvate päevapiltide kogumine sellekohasesse albumi.

5. Likvideeruvate liigete arhiivide koondamine keskarhiivi.

6. Noorsooliikumise keskarhiivi algatamine.

VII. Oma liigete huvide kaitse alal:

1. Esinemine palvete ja märgukirjadega vastavais ametiasutis oma liigete õigustet huvide kaitseks, kui viimaseid peaks rikutama.

2. Seltskonna informeerimine noorsoo karskustöös ajakirjanduse ja koosolekute kaudu.

VIII. Esituse alal:

1. Osavõtt kodumaisist karskus- ja hariduslisist kongressist ja suuremaisist koosolekuist vaimlise kontakti loomise ja alahoidmise mõttes.

2. Osavõtt rahvusvahelisist ja välisriike, eriti naabermaade noorsoo karskuskongressist kontakti ja vastastikkuse tutvunemise mõttes.

3. Teiste maade karskussihiliste noorsoo organisatsioonide edustajate vastuvõtt Eestis.

IX. Sisemise tegevuse alal:

1. III. noorsoo karskuskongressi korraldamine.

2. II. asenikke-kogu koosoleku kokkukutsumine.

3. Jooksevasjaajamine.

X. Mitmesugused muud tegevusalad:

1. Kahekuulise stipendiumi määramine noorsoo karskustööga tutvunemiseks välismail.

2. Noorsoo keelusääduse mõtte propageerimine lendlehtede ja koosolekute näol.

3. Eriliselt tihendet võitlus joomakommete vastu noorsoo organisatsioonides ja yldse noorsoo koosviibimisel (abiturientide lõppepod).

Noorsoo org. tegelaste kursus,

mis „Uud.“ № 2 avaldet kava järele (väheste muudatustega) 28 dets. — 1 jaan. ära peeti, õnnestas kõigiti hästi. Osavõtjaid oli tulnud rohkem, kui alguses oodata võis. Ka ettekan ded olid huvitavad ning asjalikud.

Osavõtjaid oli

Tartust	53,
Valgast	14,
Võrust	11,
Pärnust	10,
Haapsalust	7,
Tallinnast	6,
Rakverest	5,
Viljandist	4,
Paidest	3,
Mitmes. maakohdadest	27,

kokku 140 noort; siia juurde tuleb arvata veel 18 kylalist. Organisatsioonide järele jagunesid osavõtjad järgmiselt:

Mitmes. koolin. yhingute edustajad	81,
Noorsoo karskusyhingute	28,
Noorseppade	11,
Skoutide	10,
Guide'ide	3,
Girl-Reserve'ide	7,

Kõigi soovid korterite ja tasuta lõunate suhtes rahuldeti. Vana-aasta õhtul oli yhine koosviibimine teelauas. Mulje jäi kõigile häa

Viljandi Koolinoorsoo Liidu tegevusest.

Viljandi K L. on ruumide puudusel sennini tegevuseti pidand seisma. Länd õppesemestril ei peet yhtegi koosolekut, ligi 2000 köiteline raamatukogu seisib kasutamata.

Hiljuti peeti aastakoosolek ära, kus uus juhatus ja revisjonikomisjon valiti ning elarve kindlaks määrati. Endistel aastatel oli liidul oma lugemistuba, käesoleval aastal seda enam tarvilikuks ei peet, sest Viljandis on nyud iga keskkooli juures oma lugemislaud olemas. Elavamalt tahetakse sporti ja karskustööd arendama hakata. Käesoleva aasta elarve viidi 132.000 marga peale tasakaalu. Suuremaid sissetulekuid loodetakse pidudest, võistlustest, toetusrahadest jne.

Täbar lugu on liidul ruumide saamisega. Esialgu oli kavatsus neid maakunna gymnasiimist saada, kus linna kommertsgymnaasiimi lahkumise järele mõned toad vabaks jäid. Kooli juhatus oli nõus ruume andma raamatukogu avamiseks, kuid maakonna koolivalitsus on eitava vastuse andnud. Liidu juhatus on ka teisalt ruume kuuland, mis aga kõik tagajärjeks on jäänd. Praegu peetakse liidu juhatuses koosolekuid keskkoolide ruumes. Kui võimalus omal korterid on saada, siis avatakse ka raamatukogu ning hakatakse ka teistel aladel tegutsema Päev.

Paide Koolinoorsoo Liit.

elab oma kolmandat tegevusaastat. Ajajooksul on Liidul tulnud likvideerida mõned osakunnad, millel tegutsemiseks polnud eeldusi.

Praegu koosneb Liit neljast osakunnast-sektsioonist: muusika, kirjandus teadus, karskus ja spordi, mis kõik avaldavad korraldusse tegevust.

Muusikaosakunna korraldusel tegutseb ylesajaliikmeline segakoor. Koor kavatses anda yhe suurema kontserdi kohapääl ja võtta osa ylejärvalise laulupeost ning ll. yleriiklisest noortepyhast.

Kirjandus-teadusosakund korraldab omavahelisi referaat- ja vaieluskosolekuid. Osakund korraldas ka Juhan Liivi mälestusõhtu ning kavatses korraldada edaspidigi yksikuile, kirjanikele pyhendet õhtuid.

Karskusosakund on algatand oma liikmete keskel õpingil karskuskysimuse lähemaks tundmaõppimiseks ja teadlikkude karsklaste kasvatamiseks. Õpingil on 13 liiget. Osakunnal töötab veel ajakirjanduse bibliograafia grupp. Samuti korraldab karskusosakund järjekindlaid maleõhtuid. Lähemaks ylesandeks on VI. karskuspyha pyhitsemise korraldamine.

Spordiosakund moodustub ainult naisliikmetest. Ta esineb võimlusnumbritega omavahelisel õhtuil ning kavatses võtta osa yleriiklisest noortepyhast naisspordi aladel.

Pääle osakundade peab Liit ylal lugemistoa. Rahaliselt on Liitu käesoleval õppeaastal toetand vaid ta Vilistlaskogu. Kevadel kavatsetakse anda välja album, mis sisaldaks muuseas ka kokkuvõtteid ning ylevaateid aastasest tegevusest.

Yldiselt näitab käesolev tegevusaasta jälle lähenemist tollele tegevuse algul valitsend õhkkunnale, mis läbistat optimismist, tegevustahtest ja otsinguist, mida tõendab ka elavus omavahelisel koosolekuil. Käesoleval tegevusaastal on jäet ära ylejärvalise noortepyha korraldamine, mis oli eelmisel aastail Liidu suuremaid ettevõtteid, et selleasemel omistada rohkem tähelepanu sisemisele tegevusele, soovides elustada ja liikuma panna tardumakipuvat vaimu, ning eelistada viimast esimesega võrreldes.

Tegevuse paremaks korraldamiseks on old takistuseks õpetetajaskunna enamiku ykskõikus noorte tegevuse vastu. Ametlikult pool pole old takistus edasitõötamiseks sennini põhikirja alusel.

Pääle Koolinoorsoo Liidu tegutseb Paide meesgymnaasiimi õppurite keskel kolmat aastat Spordiring. Nimetetu korraldas uisuvälja ja kavatses panna toime ylejärvamaalise noorte spordi olympiaadi. Kuuldavasti on aga viimast kavatsust lähemal järelekaalumisel loovutet ja selleasemel otsustet teha eeltõid yleriiklilele noortepyhale sõiduks.

R. V.

Otepää erayhisgymnaasiimi Õpilasyhing.

Yhing on asutet 1919. aastal. Tänavu on Yhingu tegevuses iseäranis suurt elavust märgata. Yhing jaguneb seitsmeks sektsiooniks: spordi-, näite-, male-, muusika-, karskuse-, kirjanduse- ja loodusloo sektsioonid, kelledest viimane liigete arvult suurim ja ka elujõuliseim.

Nimeltkorraldab loodusloo sektsioon vastava õpetaja lahkel kaasabil iga nädalal teadusliku sisuga referaate, milledest osavõtmine elav.

Ka spordi-, näite-, kirjanduse- ja muusika sek-

tsioon on oma sennises tegevuses rahuldavaid tagajärgi saavutand, kuna male ja karskusektsioon kiratsevad.

Yhes tegevusega on ka Yhingu liikmete arv tõusnud, ulatades nyd yle 100, nende seas 2 õpetajat.

Pidude sissetulekud on kasutat raamatukogu suurendamiseks. Raamatukogus on 230 köidet Eesti kirjandust, pääasjalikult ilukirjandus. Ka sektsioonidel on oma erialadele vastavalt soetat mõningad köited

Tuleviku kavatsustest võiks praegu nimetada „Muusika-õhtut“, mida kavatseb muusika sektsioon 6. aprillil koolimajas korraldada. Ka kuu kirja väljaandmine on teoksil.

Õpilaste omavaheline läbisaamine, samuti ka vahekord kooliõpetajatega on käesoleval tegevusaastal yldiselt häa, mis võimaldab ka Yhingu paremaid tagajärgi omas tegevuses saavutada. Yldse on Yhingul käesoleval aastal eelmistest vabamad tegevustingimused.

A. T-i.

Koolinoorsoo III yl. maleturniiri tabelid.

(Kirjeldus vaata „Uud.“, № 5.)

Osavõtjad	V O O R U D									Koht
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
1. Gründorf (Tallinn)	1	1	1	1	2	2 ^{1/2}	3 ^{1/2}	4	4	
2. Virkus (Pärnu)	1	2	3	4	4	5	6	7	7 ^{1/2}	II
3. Simson (Tallinn)	1	2	3	4	4	5	6	7	8	I
4. Saar (Paide)	1	2	2	2	2	2	3	3	4	
5. Bestmann (Tartu)	1	1	1	2	3	3	4	4	5	
6. Aader (Tõrva)	0	0	1 ^{1/2}	1 ^{1/2}	1 ^{1/2}	2 ^{1/2}	2 ^{1/2}	3 ^{1/2}	3 ^{1/2}	
7. Loog (Tartu)	0	0	0	1 ^{1/2}	1 ^{1/2}	1 ^{1/2}	2 ^{1/2}	2 ^{1/2}	2 ^{1/2}	
8. Mälkson (Pärnu)	0	1	2	3	4	4 ^{1/2}	5 ^{1/2}	6 ^{1/2}	7	III
9. Pärnpuu (Tallinn)	0	1	2	2	2	2	2	2 ^{1/2}	2 ^{1/2}	
10. Turp (Rakvere)	0	0	0	0	0	1	1	1	1	

	Gründorf	Virkus	Simson	Laar	Bestmann	Aader	Loog	Mälkson	Pärnpuu	Turp	Kokku
Gründorf		0	0	0	1	1	0	1/2	1/2	1	4
Virkus	1		1	1	0	1	1	1/2	1	1	7 ^{1/2}
Simson	1	0		1	1	1	1	1	1	1	8
Laar	1	0	0		0	0	1	0	1	1	4
Bestmann	0	1	0	1		1	1	0	0	1	5
Aader	0	0	0	1	0		1/2	0	1	1	3 ^{1/2}
Loog	1	0	0	0	0	1/2		0	0	1	2 ^{1/2}
Mälkson	1/2	1/2	0	1	1	1	1		1	1	7
Pärnpuu	1/2	0	0	0	1	0	1	0		0	2 ^{1/2}
Turp	0	0	0	0	0	0	0	0	1		1

Vastutav toimetaja: cand. hist. Peeter Treiberg.

Toimetus: Nigulas Käbin, A. Anni, A. Elango, D. Karopun, A. Kärsten, E. Laid, L. Leemann, S. Perv, Th. Vaas.

Väljaandja: E. Koolinoorsoo Keskliit.

Toimetuse aadress: Tartu. Postkast 79. Toimetaja kõnet. iga ksk., rd. kl. 11-12 Jakobit. № 8, telef. 404.

Noorsoo enesekasvatuse ja elureformi ajakiri

„KEVADIK“

ilmub Eesti Noorsoo Karskusliidu väljaandel 1924. a.
alates 6 korda aastas à 16 lhk.

„Kevadik“ sisaldab kirjutusi järgmistelt aladelt: enesekasvatus, elureform (karskus, kehakultuur, tervishoid), elulookirjeldused, ilukirjandus, noorsookirjandus- ja ajakirjanduse ülevaade, ülevaade noorsoo isetegevusest (õpilasyh., skoutlus jne.) ja juhatused selleks, yhismängud jne. Pääle selle sisaldab iga number rohkesti pilte.

„Kevadik“ valib oma materjaali umbes 13—17 a. vanuse (5—6 õppeaasta) noorsoo huvide ja võimete seisukohalt.

„Kevadik' u“ artiklite osas esinevad pääasjalikult kypsemad jõud, kuid ka noorsooga ja selle orgidega peab toimetus elavat kontakti, paludes neilt kaastööd eestkätt ülevaadete osa jaoks.

„Kevadik“ maksab aastas 75 mk., poolaastas 40 m., üksiknumber 15 mk. Kuulut. lhk. 1000 m. Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid.

Kes „KEVADIK' ULE“ vähemalt 10 aastatellimist muretseb või järjekindlalt igast numbrist 15 eks. levitab, saab 1 eks. igast numbrist m a k s u t a.

Levitajaid ja tellim. vastuv. vaja igasse kooli ja kylla!

Kevadiku toimetus, Tartus. — Postkast nr. 86.

Toim. kõnet. Jakobi tän. 8, teisip. ja reede kl. 1—2.

Rahva tulevane elujõud ripub sellest, kuivõrra tugevate vaimliste huvidega noorsugu tal on, sellest, kui ideerikas ja elujõuline on tema noorsooliikumine.

„Uudismaa“

on meie tõuseva kultuurtahtelise noorpõlve häälekandja.

Iga ajajärk toob endaga kaasa nii uued väliselu tingimused kui ka uue hingeelu. Elujõuline on see rahvas, kelle noorus kyllalt hergatundeliselt neid tingimusi tajub ning seda uut hingeelu kultuuriliseks eluks jõuab kultiveerida. Selleks on suurim tähendus igale rahvale tema noorsoo vaimline ärksus ja elavus.

Juba kuuendat aastat on ilmud „UUDISMAA“ selle kultuurtahtelisema otsimishimulise noorsoo häälekandjana. Iga aastaga on ta kypsend ja kasvand ikka kindlavaatelisema nooruse ja tema ideede eestvõitlejaks.

Ta on ylekasvand ajajärgust, kus ta oli ainult kitsas noorsooyhingute ametlikkude teadete ilmutaja. Samuti aegust, kus ta kõigepäält toitis end keskkoolinoorsoo veel kypsemata ilukirjanduslike katsetega. Ka nyd on ta lugejasringis pääasjalikult keskkooli noorsugu. Aga ta on kasvand yhtlasi vastavaks ka muule intelligentsemale noorsoole, kõigile uuendusnõudjaile laiemaiski piirides, kõigepäält yliõpilasnoorsoos. Ta on saand ilma vaadet kujundava, valmiva noorpõlve kesksamaks häälekandjaks — ja ainukeseks ilmavaadet ja ideidlevitavaks ajakirjaks Eestis yldse.

„Uudismaas“ on senni töid avaldand arengumeelsed ja noorusvaimulised vanemad haritlased, valmiv üliõpilaspõlv kui ka keskkooli noori. Tuntumaist nimedest võiks mainida: August Anni, Alex Antson, Villem Ernits, Al Elango-Juhanson, Juhan Jaik, H. Jürgenson, Valter Kaaver, Agnes Kauts-Mihkelson, Hilja Kettunen, Alfred Koort, E. Krusten, A. A. Laanessaar, Eerik Laid, Linda Leeman-Laguvee, Oskar Loorits, Harry Moora, Eduard Nukk, Ants Oras, Selma Perv, Jaan Pert, Ernst Raudsepp-Kalamees, Olev Reintal, Rich. Ritsing, Ludvig Sapotzki, Gustav Suits, A. M. Tallgren, Fr. Tuglas, Peeter Treiberg, Sophia Vardi, J. Vilms, K. Zirkel j. t.

„Uudismaad“ lugema peab igayks, kes tahab kaasa elada meie tõuseva intelligenti, eriti meie noorsoo vaimuelu arenguga ja kel huvi on oma ilmavaate väljaarendamise vastu.

„Uudismaad“ tutvustada ja levitada on igayhe kohus, kes tunneb ilmavaatekindla noorsoo kasvamise tarvidust ja tähtsust.

„Uudismaa“ maksab 200 m. aastak. (8 n.). Endised aastak. kokku 585 mk. Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid. Toim. aadress: Tartu, Postk. 79.

VI aastakäigu senni ilmud № № sisuks on muuseas:

№ 1. kunstinumber G. Suits: Juhan Liivi mälestades. Fr. Tuglas: Mälestused Juh. Liivist. A. Kalamees: Juhan Liivi loomingust j. m.

№ 2. S. Perv: Noorsooliikumisest ja isiku arenemisest. L. Laguvee Sisemisest kultuurist. V. Kaaver: Clarté j. m.

№ 3—4 (Kunstinumber) Luuletused: V. Kaaveri, A. Laanessaar, E. Nukk, S. Perv, J. Andreller, E. Krusten, K. Ehrmann, A. Masing. Proosa: A. Antson, G. Saar j. t.; R. Ritsingu kompositsioon; seitse repr. „Pallase“ õpilastööde näituselt j. m.

№ 5. A. Anni — G. Suits 40 aastane j. m.